

кувани документи отъ чисто исторически интересъ, сетнѣ се разказва историята на една отъ най-голямтѣ бунтовнически чети, която се формира отъ емигрантитѣ, прѣмина Дунава и загина на Балкана повече отъ рѣцетѣ на *раяга*, отколкото отъ курсума на *агата*. Въ историческо и биографическо отношение (по съдържанието си) труда на Зах. Стояновъ не само е твърдѣ интересенъ, но и прѣмногo важенъ за бжджцитѣ историци и биографи. Като се вземе прѣдъ видъ, колко мъчно се събиратъ, било биографически, било исторически факти и документи по революционнитѣ движения отъ 1866—1876 год., то трѣбва особено да се благодари Зах. Стоянову за положениа му трудъ по събиранieto на историческитѣ и биографическитѣ факти и документи. Да не си билъ емигрантинъ-ххшъ, да не си засѣдавалъ въ Букурешкия Цент. Комитетъ, да не си живѣлъ въ пустата воденица, да не си билъ въ четата на Ботева, да не познавашъ лично Ботева (тъкъвъ е биографъ) и да съберешъ факти и документи прѣзъ трета и четвърта рѣка, и така легко и увлекателно да ги изложишъ прѣдъ очитѣ, и на историци, и на любители, и на прости читатели, това по нашему не е играчка, не е отъ обикновеннитѣ литературни трудове. Тукъ се трѣбва трудъ, дълго търпѣние, губение на врѣме, харчение на срѣдства и най-сетнѣ изисква се талантъ отъ необикновеннитѣ. Всичко туй автора отлично е извършилъ. Ето защо българската история и биография трѣбва да благодарятъ Зах. Стоянову за интересния му и важенъ въ историческо и биографическо отношени литературенъ трудъ. Ние лично отъ името на живитѣ бунтовници, принадлежащи на епохата 1866—1876 год., му поднасяме дълбоката си признателностъ, за гдѣто той разказва на бжджцитѣ поколѣния историята на патриотитѣ, които си сложиха коститѣ, пролѣха кръвьта си за свободата на Българския народъ. Толкова относително важността на биографическия опитъ, въ който художествено е нарисувана бунтовническата епоха на политическото ни възраждане.

Подиръ горнията оцѣнка на биографическия опитъ слѣдва да отговориме на въпроситѣ: 1) какъвъ ни се прѣдставлява Ботевъ, когато анализираме неговата поетическо-бунтовническа душа, която се е изляла у неговитѣ творчески произведения? и 2) какъвъ си го прѣдставляваме, като слушаме разказа на биографъ му, въ който разказъ той рисува неговото *житие-битие*, т е. какъвъ си го прѣдставляваме, когато четемъ неговитѣ творения, и какъвъ когато четемъ биографията му? — Като четешъ неговитѣ произведения прѣдставлявашъ си го *Хала*, която съ единъ размахъ крѣпости събаря, съ единъ погледъ империи разрушава, а думата му? О, думата му врата отваря, даже въ най-грубото сърдце на най-закоренѣлитѣ егоисти! А фразата му? О, фразата му е вулканъ, извергающъ гореща лава, растопенъ свинець и дъждъ отъ гореща пепель. Когато четешъ творенията му и се замислишъ върху умственния образъ на поета революционеръ, въ вображението ти израства единъ отъ гигантитѣ поети-революционери, принадлежащи на цѣлото човѣчество, — единъ отъ българскитѣ великани